

SÉTAÚTVONALAK A TIHANYI-FÉLSZIGETEN

- Magtártól a Majorságig
- Az Apátság 1000 éve
- Irodalmi barangolás
- A visszhang nyomában

MAGTÁRTÓL A MAJORSÁGIG

1

ÁLLOMÁS

Mádl Ferenc tér – Magtár

Az egyik legismertebb fennmaradt gazdasági épület Tihanyban a posta mögötti, késő barokk stílusban épített uradalmi magtár. Az 1800 körül épített magtár (granarium) a község legnagyobb tömegű épülete. A kéteemeletes, durva vakolású épületet, a helyi szokásoknak megfelelően sima fehér szalagok, ill. ablakkeretek tagolják. A 2012-ben megújult tér Mádl Ferenc köztársasági elnök nevét viseli. A felújított épületben a Németh László Művelődési Ház működött 2019-ig.

Az épület földszintjén turisztikai fogadóközpont került kialakításra, itt működik a Tourinform iroda. Az emelet közösségi térként fogja továbbra is a korábbi funkciót ellátni, a tetőtérben pedig múzeum-pedagógiai foglalkoztató tér várja az érdeklődőket. Az épület mindhárom szintjén végigfut a Tihany Anno kiállítás, mely élményt nyújtó attrakcióként működik egész évben.

2

ÁLLOMÁS

Illatok Háza

Az „Illatos időutazás” egy interaktív kiállítás Tihany szívében, amely egy gyönyörű, múlt századi műemlék jellegű épületen keresztül kalauzolja a látogatót. A három terem kiállítási anyaga bemutatja a Tihanyi levendula történetét, valamint meghonosítója, dr. Bittera Gyula életét, aki a hazai illóolajipar megteremtőjeként világhírnevet szerzett a “Tihanyi levendula” számára. Az időutazás során a látogatók megismerkedhetnek dr. Bittera Gyula életének jelentős állomásaival és bepillantást nyerhetnek az illatok és korabeli drogériák világába.

A látogatók betekintést nyerhetnek az illatos termékek (szappanok, pezsgőlabdák, illatosítók) készítésébe. A mintaboltban pedig az ide látogató vendégek kipróbálhatják és megvásárolhatják a termékeket.

3

ÁLLOMÁS

Belső-tó

A tihanyi táj szépségében három tó játszik fontos szerepet: a Balaton, a Külső-tó és a Belső-tó. A felsorolás azonban nem teljes, mert csapadékos években feltűnik a negyedik is: a Rátai-csáva. A félsziget mindhárom beltava egykori vulkáni kráter helyén keletkezett, egyszerűen a csapadékvíz összegyűlése révén. Forrás vagy patak nem táplálja őket, az magyarázza időszakos kiszáradásukat is, melyre az utóbbi évszázadokban mindhárom tó esetében volt már példa. A Belső-tó közvetlenül a falu alatt található, csaknem kerek, víztükre nyílt. A Balaton szintjénél 26 m-rel magasabban helyezkedik el, a vulkáni eupció lesüllyedt kalderájában. Egykor gazdag növény- és állatvilágáról volt híres. Ma a Balaton-felvidéki Nemzeti Park jóvoltából kizárólag szakvezetés keretében, csoportosan vehető igénybe az Igazgatóság által biztosított csónakokkal.

4

ÁLLOMÁS

Művésztelep

A Belső-tóhoz közel, a Major utcában található az egykori apátsági majorság. Az utca nevét adó apátság birtokain a XVIII. század óta majorsági gazdálkodás folyt. A korabeli majorság ma is eredeti állapotában látható épületei – a tizenegy pilléren nyugvó Lábaspajta és a Juhhodály – az 1830-as években épültek, ma műemléki védettségű épületek. Az I. András adományozta majorság az egykori egyházi birtok teleszerkezetét, hagyományos építészeti örökségét és a hozzá fűződő funkciókat mutatja be, valamint a Bencés Apátság és hozzá tartozó falu földművelési és állattartási tevékenységét, a szőlészet és halászat hagyományát. Az egykor bencés szerzetesek lakhelyeül szolgáló terület 1995-től a Magyar Képzőművészeti Egyetem tulajdona. Az egykori cselédház ma felújított lakóház.

5

ÁLLOMÁS

Levendula lepárló

Az első levendulatóleveket az 1920-as években ültették el Tihanyban, nemsokára már a növény feldolgozása is szükségszerűvé vált. Az 1930-as években így már levendula lepárló is működött a faluban, az itt készült levendulaolajat még a tőzsdén is jegyezték. A múlt század közepén a levendula szerepe csökkent a félszigeten, így a lepárlás is megszűnt. 2019-ig kellett várni arra, hogy ismét elinduljon a nagyüzemi lepárlás Tihanyban – természetesen megújult technológiával. A Major utcában található üzemből a zsákokban beérkező zöld növények két, egyenként 350 kilogramm befogadóképességű üstbe kerülnek. A körülbelül egyórás lepárlási folyamat alatt, melyet számítógépes vezérléssel irányítanak, megközelítőleg egy liter levendulaolaj nyerhető ki üstönként.

Az üzem mellett található múzeumban részletesen is bemutatják a tihanyi levendula lepárlás történetét.

AZ APÁTSÁG 1000 ÉVE

1

ÁLLOMÁS

Tihanyi Bencés Apátság

I. András 1055-ben alapította meg a bencés apátságot, ami egyben végső nyughelyül is szolgált az alapítónak, sírja ma is látható az apátság altemplomában. A templom alapítólevele a legrégebb eredetiben megmaradt magyarországi oklevél. A templomot Szűz Mária és Szent Ányos tiszteletére építették.

A XIII. században átépítették, a XV. században pedig késő gót stílusban felújították. Több viszontagság után 1754-re készült el a barokk stílusban épített templom. A rendszerváltás előtt állami tulajdonban lévő apátságot 1993-ban kapta vissza a bencés rend.

A templom belsejének művészien kidolgozott berendezéseit Stuhlhof Sebestyén készítette 1754-1779 között: az oltárokat, a szószéket, az orgonaszekrényt, a karzatrácsot, az oratórium stallumait és a sekrestye bútorait.

A templom nem csupán művészettörténeti emlék, valódi szakrális hely, szellemi központ.

2

ÁLLOMÁS

Pütkösdí liget

A Tihanyi Bencés Apátságához szervesen kapcsolódó Pütkösdí liget (korábban Csokonai-liget) Tihany egyik legnagyobb összefüggő közparkja, amelyet domborzati adottságai miatt megközelíteni és közparkként a lakosság számára feltárni lépcsők és támfalak építésével volt lehetséges. A liget az ide látogatók pihenését is hivatott szolgálni sétátér, rendezvénytér és pihenőkert részei által. Itt található a Kiskálvária vagy Nepomuki Szent János szobra is.

A park megközelíthető az apátság felől, a Batthyány utca felől és a Pisky sétányról is. Egyik központi helyén különleges attrakciót alakítottak ki, ez az ún. „nyelvemlék-tanösvény és sétaút”.

3

ÁLLOMÁS

IV. Károly lépcső

Az Apátsági lépcső a Tihanyi Bencés Apátságot és a Kossuth Lajos utcát, illetve közvetve a Mádl Ferenc teret köti össze. A régi képek emlékei szerint egy murvás emelkedő vezetett az apátságához, majd hosszú évtizedeken keresztül természetből rakott lépcsősor kötötte össze az apátságot és a főutcát.

A lépcső tetejéről letekintve csodálatos panoráma, a Belső-tó, a Balaton nyugati medencéje tárul a látogató elé. A megújult apátsági lépcsőn – mely 2021-től a IV. Károly lépcső nevet viseli az utolsó magyar királyra emlékeztetve – felfelé haladva az egyes lépcsőfokokon az Apátság és a település ezeréves történelmének legfontosabb évszámai és eseményei szerepelnek, így vezetve el a látogatót az apátság 1055-ös alapításától napjainkig.

4

ÁLLOMÁS

Mádl Ferenc tér – Magtár

Az egyik legismertebb fennmaradt gazdasági épület Tihanyban a posta mögötti, késő barokk stílusban épített uradalmi magtár. Az 1800 körül épített magtár (granarium) a község legnagyobb tömegű épülete. A kétemeletes, durva vakolású épületet a helyi szokásoknak megfelelően, sima fehér szalagok, ill. ablakkeretek tagolják. A 2012-ben megújult tér Mádl Ferenc köztársasági elnök nevét viseli. A felújított épületben a Németh László Művelődési Ház működött 2019-ig.

Az épület földszintjén turisztikai fogadóközpont került kialakításra, itt működik a Tourinform iroda. Az emelet közösségi térként fogja továbbra is a korábbi funkciót ellátni, a tetőtérben pedig múzeum-pedagógiai foglalkoztató tér várja az érdeklődőket. Az épület mindhárom szintjén végigfut a Tihany Anno kiállítás, mely élményt nyújtó attrakcióként működik egész évben.

■ A visszhang nyomában

■ Irodalmi barangolás

■ Az Apátság 1000 éve

■ Magtártól a Majorságig

IRODALMI BARANGOLÁS

1

ÁLLOMÁS

I. András és Anasztázia szobra

A Pütkösdí liget Balaton felőli részén, az Apátsággal szemben áll I. András király és felesége Anasztázia szobra. András király és felesége, Anasztázia ukrán nagyherceg kisasszony szobrát 2001. november 17-én leplezték le Tihanyban, a Balaton parti magaslaton.

A fehér márványból faragott szoborkompozíción az alábbi felirat olvasható magyar és ukrán nyelven: András Magyarország királya és Anasztázia Magyarország királynéja (kijevi nagy-herceg kisasszony). A szobor ékes bizonyítéka az ukrán és a magyar nemzet jószomszédai, történelmi kapcsolatainak.

A szobor alkotói: Bohdan Korzs szobrász és Turik Oleg építész.

2

ÁLLOMÁS

Irodalmi megálló

*„Mennyi ég! Mennyi két! Zöld! Mennyi
Balaton, tavasz, hegyorom!
Alig tudom magamba szedni.
S egyszerre - sok nagyon!”*

Ezeket a sorokat Illyés Gyula írta a Tihanyi templomhegyen című versében. És nem ő volt az egyetlen költőnk, akit megihletett az apátság melletti ligetből és a sétányról látható csodálatos panoráma. Tihany és a Balaton szépségét nagyon sokan megénekeltek a magyar irodalomban, Garay János, Csokonai Vitéz Mihály, Vörösmarty Mihály, Reményik Sándor költészetének is ihletője volt ez a panoráma, a színek kavalkádja, a hely légköre. Nem véletlen, hogy sok író és költő választotta a félszigetet alkotása színhelyéül. De nem csak az irodalomtörténet klasszikusai írták meg versekben a Balatont, a kortárs irodalom képviselői is gyakran választják témául magát a tavat és környezetét. A Balaton megjelent már olyan modernebb irodalmi műfajokban is, mint a slam poetry.

3

ÁLLOMÁS

A tihanyi faágyú igaz története

Bizony a legenda szerint háborús helyzet is volt egykor Tihany és Balatonfüred között.

Ahogy sok konfliktusnak, ennek is egy asszony volt a kirobbantója: a tihanyi bíró felesége bízatta férjét a háború indítására. Igaz ez az asszony nem a világhírű szépségével, hanem be nem álló szájával tüzelte fél férjurát. Történt ugyanis, hogy megirigyelte a Balatonfürediek gazdagságát, és úgy érezte a tihanyi látképert fizetünk kellene. Addig perlekedett a férjével, amíg az inkább a kocsmában keresett megoldást. Ott a jó balatoni bortól bölcs emberek úgy határoztak küldenek egy követet Füredre, de ott végül egyesség nem született. Ekkor döntöttek a támadás mellett. Mivel kovácsuk nem volt így egy faágyúval indultak a harcba.

Az elsütésnél azonban a faágyú darabokra robbant és a tihanyiakban tett kárt. Ezzel meg is született a tanulság:

*„Miénk a győzelem.
Higgyetek nékem!
Mert ha nálunk meghalt
Legalább tízenhat,
Hát akkor Füreden,
Hányan meghalhattak.”*

Persze arról nem tudhattak, hogy a füredieknek fel sem tűnt a támadás. Ennek a csatának az emlékére ma is láthatjuk Tihanyban a faágyút.

4

ÁLLOMÁS

Kiskálvária

A Pütködsdi ligetben sétálva Tihany szakrális múltjának, vallási kötődésének egy újabb mementóját találjuk. Az úgynevezett „kis kálvária” nem olyan híres, mint a IV. Károly király tiszteletére állított kálvária, de elhelyezkedése, környezete miatt meghittebb, érdemes mellette elmélkedésre, egy imára megállni. Az eredeti Kálvária Krisztus keresztalálának helyszíne Jeruzsálemben. A magyar köztudatban Golgota néven is fennmaradt, ez a szó görög megfelelője. A középkorban sok keresztény zarándok látogatta a Jeruzsálemi keresztutat, de mivel nem juthatott el mindenki Jeruzsálembé, a római Szentszék megengedte, hogy másutt is állítsanak fel keresztet és a keresztút stációit, Krisztus megfeszítésének emlékezetéül.

A tihanyi „kis kálvária” három alakos szoboregyüttes, a keresztút stációi itt nem kerültek felállításra. Csak az utolsó állomás: Jézus és a latrok keresztjei láthatóak, melyek Polacsek Máté kőfaragó 1878-ban felállított alkotásai.

5

ÁLLOMÁS

Nyelvelmék megálló

Tichon, Bolatin, kues kut. A mai kor embere ezeket a szavakat már valószínűleg nem érti meg. Pedig ezek a szavak is megtalálhatóak a tihanyi apátság 1055-ben írt alapítólevelében, mely időrendben legelső a magyar szavakat őrző latin oklevelek közül, és művelődéstörténeti értéke is jelentős. Feltárul előttünk egy XI. századi apátság és kolostor egész vagyoni állapota és gazdasági élete. I. András, Isten kegyelméből a pannóniaiak királya, a maga és családja mennyei boldogságáért sok értékes adományt alapozta meg a tihanyi bencés szerzetesek javadalmainak alapját. Nekik adta többek között a Balaton által övezett Tihanyi-félszigetet és a szemben fekvő somogyi partokat a mai Siófoktól kezdve Balatonföldvárig. Az oklevelet a korszak általános íróanyagára, hártýára írták és tekercs (tomus) formában őrizték. A latin nyelvű adománylevelé szövegében számos olyan magyar nyelvű helymegjelölés fordul elő, amely a 11. századi nyelvállapotról árulkodik. Az okirat nemcsak tulajdonneveket, hanem közneveket, szószerveket is tartalmaz magyarul: a híres FEHERUUARU REA MENEH HODU UTU REA, vagyis Fehérvárra menő hadi útra mondattörökék is ebben a nyelvelmékben található. Ez az út egy római kori útnak még meglevő és használt szakasza lehetett. Összesen 58 magyar szó szerepel az alapítólevelében, amelyet a Pannonhalmi Bencés Főapátságban őriznek a mai napig.

6

ÁLLOMÁS

A naphoz igazodva

„Ezen hely a Balatonnak koronája”

1055 óta van Bencés Apátság a Tihanyi-félszigeten. A Bencés Apátsági Templom, miként a régi templomok, a felkelő naphoz igazodik. A nemrégiben elkészült Napváro terasza keletre néz, ahonnan kiválóan látható a napfelkelte, amely különleges, spirituális élményt jelent. A keresztény kultúrában a felkelő nap Krisztust, a megújulást jelképezi. Az apátság egyik programján a résztvevők szerzetes vezetésével megnézik a napfelkeltét, majd gregorán dallamok mellett megtekinthetik a Királykriptát, a hajnal fényeit. Este pedig a templom előtti térről, a megújult Csokonai terasztertek padjairól vagy a IV. Károly lépcső tetejéről csodálható meg a Badacsony mögött lenyugvó, vörös-arany színekben pompázó nap. Ahogyan Pór Béla Tihany című versének első két sora is írja:

*„Lelkemben érzem,
arany naplemente vár.”*

7

ÁLLOMÁS

Tihanyi Forrás-barlang

A barlangot a Magyar Állami Földtani Intézet felkérésére és megbízása szerint 1951-ben, tereprendezés közben tárták fel egyetemi hallgatók. Az apátsági templom bejáratával szemben, 186 m tengerszint feletti magasságban van a bejárata. A barlang abban a forráskúpban található, melyre az egykori tihanyi vár, majd az apátság temploma épült. Két egymásba kapcsolódó csarnokból és két nagyobb beugróból áll. Magas hőmérsékletű vízből kivált kovaanyagú gejziririből állnak a falai.

Minden jel arra vall, hogy korábban jól ismert és használt barlang volt. A forráskúp természetes kiemelkedését kevés átalakítással, átépítéssel a tihanyi vár egyik bástyájának képezték ki, a barlangját pedig a várórség berendezte a saját céljára.

A bejárati rácson keresztül megtekinthető az automatikus világítással ellátott barlang, mely 2015 óta Magyarország egyik fokozottan védett barlangja.

A VISSZHANG NYOMÁBAN

1

ÁLLOMÁS

Tihanyi Bencés Apátság

I. András 1055-ben alapította meg a bencés apátságot, ami egyben végső nyughelyül is szolgált az alapítónak, sírja ma is látható az apátság altemplomában. A templom alapítólevele a legrégebb eredetiben megmaradt magyarországi oklevél. A templomot Szűz Mária és Szent Ányos tiszteletére építették.

A XIII. században átépítették, a XV. században pedig késő gót stílusban felújították. Több viszontagság után 1754-re készült el a barokk stílusban épített templom. A rendszerváltás előtt állami tulajdonban lévő apátságot 1993-ban kapta vissza a bencés rend.

A templom belsejének művészién kidolgozott berendezéseit Stuhlhof Sebestyén készítette 1754-1779 között: az oltárokat, a szószéket, az orgonaszekrényt, a karzatrácsot, az oratórium stallumait és a sekrestye bútorait.

A templom nem csupán művészettörténeti emlék, valódi szakrális hely, szellemi központ.

2

ÁLLOMÁS

Tihanyi Tájházak

A Batthyány utca és a Pisky sétány között található oszlopos ívelt Parasztgazda Ház és Halászcéh Ház alkotja a Tihanyi Tájházak épületegyüttesét. A múzeummal a népi építkezés és életmód bemutatása a cél. A Balaton-felvidéken és a Bakony területén a fő építőanyag a kő volt. Itt a népi építkezés helyi stílust alakított ki: egyszerű vakolatlan bazalt terméskő falazásnak csúcsfalas képviselője, ablaka körül fehérre meszelt kerettel. Erről a tihanyi ház azonnal felismerhető és más falubeli építkezési formától megkülönböztethető.

A Parasztgazda Háznak a feljegyzések szerint csak két helyisége volt, elől nyitott tornáccal. Szabadkérményes konyhával rendelkezik a ház.

A Halászcéh Ház a Dunántúl egyetlen megmaradt halászháza. Ez az épület a céhház funkcióit töltötte be. Itt tartották a céhtagok az összejöveteleiket, itt őrizték a céhládát, a céhkorsót és a céhpecsétet.

3

ÁLLOMÁS

Visszhang domb

Tihany egyik legismertebb jelensége a visszhang. A XVIII. század közepe óta létezik, a jelenlegi apátság felépítése óta. A Visszhang dombról elkialtott szavak a körülbelül háromszáz méterre lévő apátság északi oldaláról verődnek vissza, két másodperc alatt téve meg az oda-vissza közel hétszáz méteres távot. A domboldalra állítottak egy kis oszlopot, melyet echókőnek neveztek, innen kellett a templom felé kiáltani. Számos költőt megihletett; Csokonai Vitéz Mihály, Vörösmarty Mihály is írt róla verset, de a legismertebb közülük Garay János visszhangról írt regéje.

A század végén Jalsovits Alfréd bencés szerzetes csillagvizsgálót kezdett építeni a Visszhang-dombon, de a munkálatok végül abbamaradtak. Amikor 1925-ben Tihany vízvezetékét kapott, a víztárolót a Visszhang-dombra építették, ami ma már étteremként működik.

4

ÁLLOMÁS

IV. Károly Kálvária

IV. Károly király magyarországi utolsó napjait Tihanyban töltötte, 1921. október 26-ától október 31-ig. A IV. Károly Kálvária építéséhez szükséges pénzt a vármegyék adták össze. Minden stációra felvették az adományozó vármegyék nevét. A kálvária építésének célja az volt, hogy miként Jézus Krisztus végigment a keresztúton a Golgotára, úgy a keresztút stációi szimbolizálják Magyarországot, a király tragikus sorsát.

1960-ban leromboltatták, majd helyreállításra Tihany Község Önkormányzata és a Tihanyi Bencés Apátság létrehozta a IV. Károly Kálvária Alapítványt. 1992-ben ünnepélyesen elhelyezték az újjáépítendő kálvária alapkövét, majd 2000-ben adták át az addig elkészült új stáció oszlopokat, és az ideiglenes felállított három fakeresztet. A kálvária az eredeti korpuszok másolatainak elhelyezésével válik teljessé.

5

ÁLLOMÁS

Tihanyi Alkotók Háza

A Tihanyi-félsziget hazánk kulturális életében jelentős szerepet betöltő alkotók számára bírt kiemelt fontossággal. A kiállítás ezen alkotók műveiből ad ízelítőt, és bemutatja, hogyan kapcsolódik az életük és az életművük Tihanyhoz, a környező tájhoz, hogyan inspirálódik a település múltjából és kultúrájából, és hogyan hozza létre az alkotók és művek egymáshoz kapcsolódó, sajátos szövedékét.

Az alkotók (pl. Borsos Miklós, Illyés Gyula, Németh László, Passuth László és népművészek, ill. népi mesterek) emlékhelye kialakításának célja a helyi épített és szellemi kulturális örökség interaktív, élményszerű bemutatása, mely egy nonstop működő kávézó és az ahhoz kapcsolódó kulturális rendezvénytér révén élő, interaktív kiállítóhelyként képes működni.

TOURINFORM IRODA
8237 Tihany, Mádl Ferenc tér 1.
+36-87-448-804
+36-87-538-104
tihany@tourinform.hu

SZÉCHENYI

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Regionális
Fejlesztési Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE